

Назаровець Т., Ярошенко О. «Могилянський протокол»: рекомендації щодо вдосконалення редакційних політик українських наукових видань // Наука України у світовому інформаційному просторі / НАН України. – Вип. 11. – Київ : Академперіодика, 2015. – С. 56–59.

У сучасну цифрову епоху експотенційне зростання кількості вітчизняних наукових видань часто супроводжується відсутністю ефективних процедур рецензування статей та браком належного представлення видання у світовому науковому просторі. Невідповідність світовим видавничим стандартам, безумовно, звужує авторську та читацьку аудиторію, породжує небезпечну замкненість даних видань, що з часом призводить до зниження наукової цінності публікованих матеріалів, а метою їх існування стає сам факт публікації статей [6]. Відповідно, щоб запобігти подібним кризовим явищам у вітчизняному академічному ви данні, у березні 2015 р., одразу після обговорення даної проблематики на III Міжнародній науково--практичній конференції «Наукова комунікація в цифрову епоху», що відбулась у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» [5], група українських видавців, науковців та бібліотекарів вирішила укласти рекомендації для редакторів українських наукових видань щодо використання чітких та зрозумілих способів поширення результатів наукових досліджень, які отримали назву «Могилянський протокол» [1].

Дані рекомендації укладені з урахуванням світового досвіду та аналогічних світових ініціатив, зокрема рекомендацій Європейської асоціації наукових редакторів (*European Association of Science Editors*) для авторів і перекладачів наукових статей, які повинні бути опубліковані англійською мовою [2], рекомендацій Комітету з етики наукових публікацій (*Committee of Publication Ethics*) [7], прозорих принципів та успішних практик наукового видавництва Асоціації видавців наукових журналів відкритого доступу (*Open Access Scholarly Publishers Association*) [8], рекомендацій Міжнародного комітету редакторів медичних журналів (*International Committee of Medical Journal Editors*) [9].

Для зручності використання «Могилянський протокол» поділено на три умовні розділи, що охоплюють питання: 1) якості поширюваної наукової інформації; 2) єдиних правил представлення видань; 3) підтримки відкритого доступу до результатів наукових досліджень.

Внаслідок затяжної кризи редакційних політик набір критеріїв відбору матеріалів до публікації у багатьох вітчизняних наукових виданнях став виключно номінальним. Оскільки такі видання більше не можуть слугувати надійними каналами для поширення і перевірки нових знань, критики

результатів досліджень, вони випадають із процесу наукової комунікації. Тож у першому розділі «Могилянського протоколу» наголошується на тому, що **власник (засновник) журналу та працівники редакції відповідають за свій журнал як за надійне джерело якісної наукової інформації з визначеної проблематики.** Звідси випливає, що власник та працівники повинні дотримуватись кількох прозорих принципів:

- рукописи оригінальних досліджень та оглядів наукових досліджень мають проходити процедуру рецензування;
- при прийнятті рішення щодо публікації матеріалів редактори не можуть керуватися комерційними міркуваннями;
- редакції наукових видань зобов'язані виявляти, запобігати та боротися з плагіатом;
- редактори наукових видань повинні зважати на географічний розподіл авторів, членів редколегії та рецензентів видання;
- кожне наукове видання зобов'язане мати чітко встановлену і оголошену політику щодо авторських прав.

За різними підрахунками, у світі видаються десятки, а то й сотні тисяч назв наукових та науково-технічних видань. Для того, щоб не загубитися у такому інформаційному шумі, кожне амбітне наукове видання повинно володіти власними унікальними ідентифікаторами, що допомагатимуть потенційним авторам та читачам вирізнити його з-поміж інших. Тому у другому розділі «Могилянського протоколу» наголошується на тому, що **редактори повинні розробити, запровадити та дотримуватись єдиних правил представлення видання в інформаційному просторі.** Досягти цього пропонуємо за допомогою таких рекомендацій:

- науковий журнал зобов'язаний мати єдину назву, визначену аббревіатуру, офіційну назву і аббревіатуру англійською мовою, закріплені через *ISSN*, сталу періодичність та об'єм, надійні та постійні джерела фінансування;
- кожна стаття обов'язково має супроводжуватися резюме англійською мовою, з назвою, авторами, місцями виконання роботи, ключовими словами;
- редакція повинна дбати про електронне представлення видання через створення та підтримку сайту;
- редакціям варто використовувати *digital object identifier (DOI)* [4];
- редакції для оформлення списків джерел мають надавати перевагу міжнародним стандартам бібліографічного опису, що використовуються у конкретній науковій галузі;
- автори та редколегії відповідальні за коректне та достовірне зазначення джерел у списку літератури.

У третьому розділі «Могілянського протоколу» редакціям вітчизняних наукових видань пропонується активно **підтримувати ініціативу відкритого інтернет-доступу до результатів наукових досліджень** шляхом надання необмеженого і постійного доступу до повних текстів своїх видань, а особливо до результатів досліджень, що здійснені за рахунок коштів державного бюджету України. Звичайно, підтримка ініціативи Відкритого доступу не повинна перешкоджати реалізації прийнятої фінансової політики видання.

Існування різноманітних моделей журналів відкритого доступу (спізнена, короткотермінова, дубльована, гібридна та ін.) залишає редакціям видань можливість вибору незбиткового способу такої підтримки.

Редакціям наукових видань рекомендується підтримати практику легального поширення електронного контенту за допомогою ліцензій *Creative Commons*, що пропонують гнучкий та справедливий підхід до використання об'єктів авторського права у цифровому середовищі та дозволяють авторам та іншим суб'єктам авторських прав самим визначати засади подальшого використання їхніх творів [3]. Надання користувачам можливості вільно використовувати контент видання сприятиме поширенню відомостей про саме видання, а разом з тим – і зростанню його читацької аудиторії.

Таким чином, рекомендації «Могілянського протоколу» спрямовані на підвищення рівня вітчизняних академічних видань, вихід вітчизняної наукової періодики на новий якісний рівень поширення інформації та поступове зникнення неякісної наукової продукції. Запровадження єдиних стандартів повинно збільшити читацьку аудиторію вітчизняних видань і, тим самим, сприяти не лише популяризації самого видання, а й цілих наукових напрямів. Представлений протокол є базовим документом, що може виступити рекомендацією для вітчизняних наукових видань і бути розширеним в межах галузевих спрямувань наукової періодики.

Список використаних джерел

1. Могілянський протокол (Проект) // Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могілянська академія» : веб-сайт. – Режим доступу: http://www.library.ukma.edu.ua/fileadmin/documents/news/mogyła_protokol.pdf

2. Рекомендації EASE (Європейської асоціації наукових редакторів) для авторів і перекладачів наукових статей, які повинні бути опубліковані англійською мовою // Морфологія. – 2011. – Т. V, № 1. – С. 45–48.

3. Що таке Creative Commons // Creative Commons Ukraine : веб-сайт. – Режим доступу: <http://creativecommons.org.ua/about-creative-commons>
4. Ярошенко Т. О. Про CrossRef, DOI, OpenURL та інші інновації в епоху електронних журналів : що, чому, як, навіщо? // Бібліотечний форум України. – 2009. – № 1. – С. 26–29.
5. Ярошенко Т. О., Борисова Т. О. Наукова комунікація в цифрову епоху: з точки зору дослідників, видавців, бібліотекарів // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 4. – С. 44–49.
6. Яцків Я. С. Сучасний стан та проблеми української академічної наукової періодики // Наука України у світовому інформаційному просторі / НАН України. – Вип. 8. – К. : Академперіодика, 2013. – С. 5–14.
7. Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors // Committee of Publication Ethics : Website. – Mode of access: <http://publicationethics.org/resources/code-conduct>.
8. Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing // Open Access Scholarly Publishers Association : Website. – Mode of access: <http://oaspa.org/principles-of-transparency-and-best-practice-in-scholarly-publishing/>.
9. Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals // International Committee of Medical Journal Editors : Website. – Mode of access: <http://www.icmje.org/recommendations/>.